

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése

4026 Debrecen, Kálvin tér 16.

V. évfolyam

2008/1. sz.

nyomdászjelvény használata. Magyarországon ebben a korban a nyomdai és kiadói tevékenység a legtrikábban vált szét, ezért lehet együtt említeni a kettő jelképeit. Bemutatta a jellemzőbb formákat: a kalligrafikus monogramokat, a fa-ábrázolásokat, a könyvnyomtatás eszközeit ábrázoló és az allegorikus tájakat megjelenítő jelvényeket, szebbnél szebb példákkal, különféle változatokban. Ismertette az ábrákhoz kapcsolódó, szalagokban megjelenő jelmondatokat is.

Viskolcz Noémi témája volt: **Matthaeus Cosmerovius, a magyarok nyomdásza Bécsben a 17. században.**

A Lengyelországból bevándorló Cosmerovius (1606-1674) nyomdája szokatlanul hosszú ideig, 34 évig működött Bécsben. Vele egy időben 3-4 nyomda is működött itt, közöttük ő jelentette meg a legtöbb művet, általában 3-400 példányban. 12 magyar nyelvű kiadvány, 50 RMK, 20-30 egyéb magyar vonatkozású könyv megjelenése fűződik nevéhez. Magyar megrendelői (főként Nádasdy Ferenc, Batthyány Ádám, Zrínyi Miklós) mindig magas színvonalú, gondosan szedett nyomtatványt kaptak, hiszen a nyomdász kifogástalan magyar betűkészlettel dolgozott, de nemcsak ezért fordultak hozzá. A bécsi mester hiányt pótolta: ez időben a főúri pártfogású nyomdák már nem működtek a Dunántúlon, a nagyszombati csak az egyetemet szolgálta ki, a pozsonyi jezsuita nyomdában pedig a század 40-es éveitől akadozott a kiadás.

Oláh Róbert **Egy koraiújkori lelkési könyvtár részleges rekonstrukciójáról** beszélt: **Püspöki Süllye János kötetéről a Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtárában.** A 16-18. századból csak 40 diák könyvjegyzéke ismert, holott ennél sokkal több peregrinus magyarról tudunk, ám a források jórészt feltáratlanok. Remélhetőleg a MOKKA-R működése lendületet ad a possessor-kutatásnak is, hiszen a koraiújkori szellemi áramlatok csak a könyvjegyzékek ismeretében vizsgálhatók hitelesen. A debreceni Nagykönyvtár pl. legalább száz értelmiségi könyvgyűjtemény darabjait őrzi. Püspöki Süllye János (1681-1760) mezőtúri lelkész már diákként megvette könyvtárának első darabjait, majd hazatérve valószínűleg a debreceni nyomda nagykörösi és kecskeméti lerakatai voltak beszerzési forrásai. A korra jellemző volt a használt könyvek nagy forgalma is, bőven vásárolt hagyatékokból. Halála után könyvtárának egy részét özvegye elárvereztette, más része fiához került. A kb. 100-200 kötetes gyűjtemény (ami 200-300 mű lehetett) lelkési szakkönyvtár jellegű volt, tulajdonosa leginkább azokat a köteteket forgatta, amelyek mindennapi munkájához nyújtottak segítséget.

Simon Melinda **A magvető alakja a nyomdászjelvényekben** címmel tartott előadást. Ismertette azt a kevés ikonográfiai szakirodalmat, ami ma fellelhető: egy angol és egy olasz nyelvű munkát (utóbbi a baglyokról szól), egy spanyol könyvet az alkímia szimbolikájáról. A nyomdászjelvényekről inkább területi feldolgozások születtek eddig (pl. egy városhoz kötődve), nem szimbólumokhoz kapcsolódók. A magvető bibliai példázatának képi megjelenítése kódexek keretdíszében, óraskönyvek iniciáléiban jelenik meg először. Később kalendáriumokban bukkan fel, de már nem példázatként, hanem mint munkaábrázolás. Kiadói jelvényekben mint példázat jelenik meg, néha az isteni jelenlét szimbólumaival együtt, „Amint vetsz, úgy aratsz” típusú jelmondatok társaságában. Sokszor mint mellékalak látható a horgony vagy a reményt jelképező nőalak mellett. A 20. században ismeretterjesztő kiadók (pl. Paul Parei) logóvá egyszerűsödött jelvényeként találkozunk vele. A budapesti Magvető Kiadó emblémáját Medgyessy Ferenc kispasztikája ihlette. Móríc Zsigmond kérte fel a művészt, hogy készítsen belőle rajtot, ezt a kiadó egészen a rendszerváltozásig használta.

A konferencia előadásai a MOKKA-R honlapján olvashatók lesznek, és egy nyertes NKA-pályázat segítségével tanulmánykötet is készül. Reméljük, hogy az előadásokhoz kapcsolódó pompás képanyagból minél többet láthatunk viszont!

-- -- -- -- --

Délután a program a MOKKA-R Tagozat éves közgyűlésével folytatódott, ahol a tagkönyvtárak képviselői egyhangúlag újraválasztották a vezetőséget: elnök Keveházi Katalin, projektszervező Hegyi Ádám.

Violáné Bakonyi Ibolya

2008. január
Heinrich Heine digitálisan¹
Interjú

1 Megjelent a DAAD Letter 3/07. számában.

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése
4026 Debrecen, Kálvin tér 16.

V. évfolyam

2008/1. sz.

Claudia Lux² nagyobb megbecsülést akar szerezni a könyvtáraknak

Claudia Luxsal³ arról beszélgetett Horst Willi Schors, hogy a jövőben a könyvtárak, mint képzési és művelődési intézmények, milyen szerepet kapjanak a digitális korszakban, milyen politikai keretfeltételek szükségesek, és milyen előnyökkel rendelkeznek a régi könyvek.

A nyilvános könyvtárak – összehasonlítva a múzeumokkal – miért mostohagyermekai a kultúrpolitikának?

Egyrészt a múzeumokban gyakran ragyogó megnyitók zajlanak, amelyen örömmel jelennek meg az emberek. Másrészt sok politikus nem tudja, hogy mi megy végbe ma egy könyvtárban. Ráadásul sokakban elavult ifjúkori kép él. Azt gondolják, hogy az internet felváltotta a könyvtárakat. Nem tudják, hogy az internet számára számos adatot és dokumentumot a könyvtárak bocsátanak rendelkezésre. Sok felhasználó számára az internet még csak a könyvtárakban érhető el. A világszövetség elnökeként ezért az a célom, hogy a könyvtárak témáját a tartsa napirenden a politika. Végeredményben a könyvtárak központi szerepet játszanak a tanulók és a felnőttek képzésében, művelődésében. Ezen kívül szerepet játszanak a társadalom számos területén is (pl. a bevándorlók vagy a kisebbségek integrációjában). A könyvtár ezenkívül fontos információ-forrás a gazdaság, valamint a kis- és középvállalkozók számára.

Egy-egy város gyakran használt intézményei a könyvtárak. Mindezeket sokkal érthetőbbé, világosabbá kell tennünk, és új képet kell a könyvtárakról bemutatnunk.

Szükségesnek látja egy olyan könyvtári törvény megalkotását, amely a közösség kötelező feladatává teszi a könyvtár működtetését?

Igen, ez feltétlenül szükséges. Egy településen a költségvetés készítői nem mondhatják: Nem támogatjuk tovább a könyvtárat, hiszen nem törvényi előírás és feladat. A pénzelosztókat jobban kötelezni kéne arra, hogy tekintetbe vegyék a könyvtárak nyilvános feladatait. Magától értetődőnek kellene lennie annak, hogy minden tervezésnél – a szűkebb értelemben vett művelődési területeken kívül is – megkérdezzék: milyen szerepet játszhat ebben a mi könyvtárunk. A skandináv országokban vagy az USA-ban ezt így teszik. [...]

2 Claudia Lux 1950-ben született Gladbeckben, tanulmányait Bochumban, Berlinben és az USA-ban végezte. 1974-1976 között DAAD-ösztöndíjas volt Kínában. A társadalomtudományi diploma és a sinológiai doktorátus után a berlini Staatsbibliothekban szerzett magasabb könyvtári kiképzést, ahol a sinológiai szakterület referenseként tevékenykedett. A Senatsbibliothek igazgatója, majd 1997-ben a berlini Zentral- und Landesbibliothek főigazgatója lett. Legnagyobb szakmai sikerének azt tartja, hogy a berlini fal leomlása után egyesítette a részekre osztott berlini városi könyvtárakat. 2006-tól a Humboldt Egyetemen a könyvtár- és informatikatudomány tiszteletbeli professzora. Mielőtt 2007-ben az IFLA elnökévé választották, a Német Könyvtári Szövetség elnöki tisztét látta el. A Frankfurter Allgemeine Zeitung a következőképpen jellemzi Claudia Luxot: „a könyvtárak világszerte ismert fő lobbistája”.

3 A berlini Zentral- und Landesbibliothek főigazgatója, a 150 országból 1500 taggal rendelkező IFLA új elnöke, hajdani DAAD (Deutscher Akademischer Austausch Dienst) ösztöndíjas.

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése

4026 Debrecen, Kálvin tér 16.

V. évfolyam

2008/1. sz.

A könyvtárak gyakrabban jelennek meg kulturális játékként, s kevésbé úgy, mint művelődési (képzési) eszköz?

Németországban a művelődést (képzést) és a szórakozást gyakran különböző területeknek tekintik. Régi szétválasztása ez a „komolynak” és a „szórakoztatónak”. A könyvtárak e kettőt már régóta összekapcsolták. Ez a mi erősségünk. Igaz azonban, hogy nem megfelelően használják ki a könyvtárakat a művelődési (képzési) célokra. Gondolok itt pl. a nemzetközi Pisa-felmérés eredményeire, amely a német iskolások olvasási teljesítményéről az egyik legrosszabb bizonyítványt állította ki. Ez nemcsak az iskolák, hanem a könyvtárak felé is jelzés: fejlesszék az olvasási készséget, és az olvasás okozzon élvezetet is.

A könyvtárak felkészültek a digitális korszakra?

A mi intézményeink felkészültek már. Adatbázisokban kutatunk, elektronikus katalógusokkal rendelkezünk. A könyvtárosok bekapcsolódtak az interneten való keresésbe és tájékoztatásba. Ezekben mi egy lépéssel előbbre tartunk, mint a társadalom egyéb intézményei.

A társadalomban digitális szakadék képződött az új médiumok használói és nem használói között?

Igen – nemcsak világszerte, hanem Európán belül, sőt az egyes városokon belül is. Akinek nincs anyagi vagy más okok miatt hozzáférése a digitális világhoz, az kirekesztődik. A könyvtáraknak egyik feladata éppen az, hogy ingyenesen lehetővé tegyék és segítsék a digitális tartalmakhoz való hozzáférést. Ehhez a hozzáféréshez nemcsak a művelődés miatt, hanem a demokratikus állampolgári jogok miatt is szükség van. Gondolok itt pl. a digitális államra, a világhálón elérhető és letölthető űrlapokra stb. A könyvtárosok naponta közreműködnek az efféle munkákban.

De nekünk is számolnunk kell a társadalomban végbemenő változásokkal. Korábban az volt a cél, hogy saját munka- vagy kutatószobával rendelkezünk. A mai mozgékony társadalom tagjai szívesebben dolgoznak nyilvános terekben a saját laptopjukkal. A könyvtáraknak tehát vonzó helyiségekkel kell rendelkezniük, olyanokkal, amelyekben az emberek fesztelenül tartózkodhatnak, eközben azonban nem kell fogyasztaniuk. Amikor látjuk, hogy Singapurban vagy a skandináv országokban hogyan néznek ki a könyvtárhelyiségek – nagyon nyugodt, nagyszabású terek, hosszú nyitvatartási idővel –, akkor itt, Németországban, még hosszú út áll előttünk.

Milyen tulajdonságokkal kell rendelkezniük a könyvtárosoknak?

Nagyon rendszerezetten kell gondolkodniuk, és kreatívan kell dolgozniuk. És ez semmiképpen sem megy anélkül, hogy ne okozzon örömet nekik a digitális világ. Beszélhetünk a hosszútávú digitális megőrzésről vagy a nagy adatbázisokról. De szó eshet a hagyományos médiumokkal való kapcsolatról is, gondoljunk csak a savak által a könyvekben előidézett romlásra, pusztulásra. Valójában a könyvtárosok nemcsak a könyvek alakját, hanem tartalmát is kezelik. Ez különböztet meg minket a telekommunikációs szakemberektől.

A jó régi könyvek azért még megőrizték hatásukat, vonzerejüket?

Igen, mert sok ember nagyon könnyen foglalkozhat velük, és minden helyen használhatja őket. Ha nem szeretnék a könyveket elkoptatni, akkor a laptopon mindig és mindenhol (még a strandon is) lapozhatnak a szövegekben. A könyvek olvashatóak a képernyőn is. Látjuk, hogy a fiatalok már másképpen olvasnak: nem soronként, hanem az egész szövegtömböt ragadják és értik meg.

Melyik az Ön kedvenc könyve?

Heinrich Heine: *Das Buch der Lieder* (Dalok könyve).

És ezt Ön legszívesebben a képernyőn olvassa?

Be kell vallanom, hogy legszívesebben fotelben ülök, és kézbe veszem a könyvet. Ehhez járul még egy csésze kávé. Összegyűjtöm ennek a könyvnek a szép formájú, illusztrált kiadásait. A megjegyzések és magyarázatok

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése

4026 Debrecen, Kálvin tér 16.

V. évfolyam

2008/1. sz.

pedig olvashatóak emellett a képernyőn. Ez így történik ma a könyvtárakban is: könyv és képernyő egymás mellett léteznek, csak meg kell találni a helyes használat módját.

(fordította H. G.)

2008. március 14.

MELTE-EKE-EME találkozó

Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára

G. Szabó Botond tájékoztatása

Kedves Kollégák! Ma délelőtt, (március 14-én) találkoztak Debrecenben a különböző egyházi gyűjteményi ágak vezetői. A MELTE részéről Janka György elnök és Szabadi István titkár, az egyházi muzeológusok képviselőiben Harmati Béla László elnök és Kertész Botond titkár, az Egyházi Könyvtárak részéről Gáborjáni Szabó Botond elnök. (Ezúton szeretném azt is jelezni, hogy az EKE titkári feladataira mind személyes rátermettségére, mind a budapesti ügyintézés gyakorlati kíváncsalmaira tekintettel Orosz Annát, a Ráday Gyűjtemény munkatársát fogom javasolni.)

A tanácskozáson megállapodtunk abban, hogy jelenlegi nehéz helyzetünkben rendszeresen egyeztetjük lépéseinket, és minden vonatkozásban keressük a szorosabb együttműködést. A különböző egyházi szervezetek elnökségei a jövőben képviseltetni fogják magukat a testvér szervezetek rendezvényein. Elégedetten idéztük fel, hogy a világi testvérszervezetek (MKI, IKSZ, Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma) Hiller Istvánhoz címzett leveleikben írásban is kifejezték szolidaritásukat, és a világi levéltárosok választott tisztségviselői is több ízben jelezték, hogy amennyiben sorsunkat érintő újabb döntések közelednek, készek a Minisztériummal ismertetni mellettünk szóló érveiket, és a szélesebb közvélemény előtt is kifejezni támogatásukat.

E sorok írója ismertette az Egyházi Kapcsolatok Titkársága vezetőjének néhány nappal korábbi telefonhívását, amelynek során Csepregi András tudatta, hogy a 2009. évi költségvetés általa készített első változata 800 millió, a 2010. évi terv pedig 850 millió forintot tartalmaz az egyházi közgyűjtemények támogatására. Nyomatékosan felhívom a kedves kollégák figyelmét arra, hogy ez az öröndetes bejelentés csupán egy biztató kezdet, és távol még a cél. A költségvetés összeállításánál ugyanis a legnagyobb súllyal mindig a pénzügyi szakemberek érveit mérlegelik, tehát semmi okunk nincs arra, hogy helyzetünk enyhítésére, nehézségeink ismertetésére tervezett lépéseinket elnapoljuk. Júniusban már nagy valószínűséggel a szakminiszterek által is jóváhagyott tervezetek lesznek, ezután valamivel több okunk lehet az elégedettségre, biztosat azonban csak a költségvetés megszavazása után tudhatunk.

Bár a korábbi szakirodalom alapján ez a lehetőség a Minisztériumban is felmerült, jelenlegi válságos helyzetünk nem alkalmas arra, hogy az egyházi gyűjteményeken belül elkülönítsünk egy „elit” intézményi kört és egy szerényebben finanszírozott „második vonalat”. (Egy ilyen osztályozás a kellenél jobban megosztaná a tagságot, és szemmel láthatólag a Minisztérium apparátusát is visszaretenti egy ilyen döntés felelőssége, majdnem annyira, mint egy közgyűjteményi normatíva kidolgozása.) Csepregi Andrással folytatott telefonbeszélgetésem során „elnöki magánvéleményként” azt az álláspontot képviseltem, hogy a sok munkatársat alkalmazó, nagy forgalmú, és bizonyos tudományos vagy örökségvédelmi szempontból kiemelkedő intézmények esetleges többlet támogatását a 2005. évi „status quo” helyreállítása után volna érdemes kidolgozni, amennyiben az erre szolgáló többlet források egyáltalán rendelkezésre állnak.

A levéltári és múzeumi kollégák felhatalmazták az EKE elnökét, hogy a Közgyűjteményi Főosztály vezetőjével, Vigh Annamáriával két hét múlva tervezett találkozásán kérjen időpontot a három elnökkel történő minisztériumi egyeztetésre, szakmai és finanszírozási kérdésekben. (A főosztályvezető asszony – múzeumi témában – április első napjaira jelezte debreceni látogatását.) Természetesen az EKE elnöksége keresni fogja az alkalmat Skaliczki Judittal egy kifejezetten könyvtári kérdésekben történő egyeztetésre.

Amint erről korábban már beszámoltam, Lakatos Andor kalocsai levéltáros kollégánk kezdeményezésére Bábel érsek úr kihelyezett ülésen fogadná a Parlament Kulturális Bizottságát. Bölcskei püspök úr elvállalta, hogy ebből az alkalomból a református egyházat a legmagasabb szinten képviselje, a Debrecenben megjelent evangélikus kollégák szintén bizonyosak abban, hogy egyik püspökük elfogadja a meghívást. Javasoltam a Gyűjteményi Tanácsok (Varga Lajos püspök, Ásványi Ilona, Berecz Ágnes, Hubert Gabriella) bevonását, mindhárom szakmai szervezet kellő jelenlétének biztosítását, végül (országgyűlési képviselők megkeresésével) a költségvetési viták szempontjából optimális időpont kijelölését. Ez a találkozás